

VAN TOEN TOT NU

HISTORISCHE PLEKKEN

- 1 VORSTENGRAF** – vroege ijzertijd: Dit is de grootste grafheuvel uit de ijzertijd die ooit in Nederland gevonden is. Naast de resten van een man werden er ook bijzondere grafgiften gevonden, zoals zijn imposante met goud versierde kromgebogen zwaard. We denken dat deze man heel belangrijk was, dus noemen we hem nu de 'Vorst van de Maashorst'.
Locatie: Kruising Zwaardweg / Paalgravenlaan, Oss **STRIP 1**
- 2 'VORSTELIJK' GRAFVELD** – vroege ijzertijd: Op deze plek moeten eeuwenlang rituelen hebben plaatsgevonden. Er zijn grafheuvels gevonden binnen een cirkel van palen. Ook ontdekte men ook hier een vorstengraf met honderden bronzen knopjes en ringen.
Locatie: Parkeren aan de Oude Rijksweg, Schaijk. Bij ecoduct over N324
- 3 GALGENBERG** – late middeleeuwen: De afgelegen heide was een plek waar je liever niet kwam. Boven op een heuvel stond een galg, als waarschuwing voor iedereen die zich niet netjes gedroeg. Aan de voet van de Galgenberg werd het graf van een jonge vrouw gevonden ...
Locatie: Locatie: Parkeren aan de Oude Rijksweg, Schaijk. Bij ecoduct over N324

- 4 BRONSDEPOT** – romeinse tijd: Een van de grootste schatten uit het Romeinse rijk werd hier gevonden! Er waren bronzen kandelaars, pannen, schalen en versierde wijnkaraffen. Waren de mensen hier zo rijk? Zijn al die spullen verstoppt of geofferd?
Locatie: Fietspad parallel aan A50 (en ten oosten van A50) tussen Loo en Mortel, Nistelrode
- 5 URNEVELD BIJ SLABROEKSE HEIDE EN GRAF VAN DE VORSTIN** - vroege ijzertijd: Maar liefst 120 graven werden hier gevonden. Eén graf was opvallend: hier lag iemand begraven met sieraden en toiletspullen. Was dit misschien het graf van een Vorstin?
Locatie: via Natuurcentrum de Maashorst, Erenakkerstraat 5 in Nistelrode
- 6 VONDST VAN SPITFIRE** – 1944: In de uiterwaarden bij het noodvliegveld van Keent stortte in 1944 een Spitfire neer. Een deel van het vliegtuigwrak werd enkele jaren geleden terug gevonden. Ook het landschap hier is bijzonder: dit gebied was bij hoog water een eiland.
Locatie: Zijdenhoutstraat 4 in Keent (vlakbij Ravenstein) **STRIP 2**
- 7 LAND VAN RAVENSTEIN** – tot 1805: Uden en Ravenstein waren tot 1805 een land met eigen regels en wetten. Katholieken vestigden zich hier toen de Oranjes het katholicisme verboden. Vandaar de vele kerken en kloosters. Ravenstein was ook een toevlucht voor criminelen: eenmaal over de Ravensteinse grens, kon niemand uit het Koninkrijk hen berechten.
Locatie: alleen nog zichtbaar op de Urnenvelden **STRIP 3**

De vondst van een enorme grafheuvel van bijna 3000 jaar geleden. Was dit toen de belangrijkste persoon van wereld? Een man die zichzelf onzichtbaar maakte in het moeras de Brobbelbies. Was hij een held of een dief? Dorpen en akkers verdwenen onder het stuifzand. Hoe kon dat gebeuren?

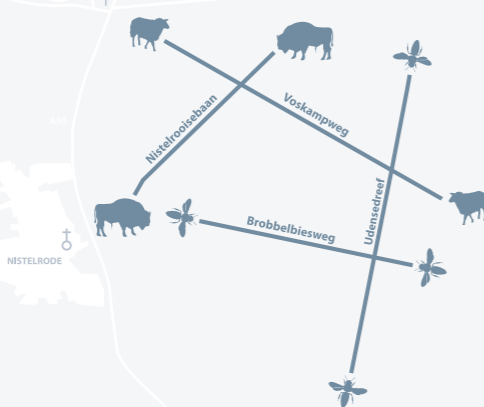
Verhalen en mysteries uit de Maashorst. Ontdek ze via deze kaart. Trek je wandelschoenen aan en ga op ontdekkingsocht!

Provincie Noord-Brabant

Dank aan iedereen die heeft bijgedragen de verhalen compleet te maken en tot leven te brengen.

DREVEN EN DRIFTEN

Lees en leer over de wisenten, schapen en bijen via de kunstwerken aan het begin van de 'dreven en driften'.

BIJZONDERE / HISTORISCHE LANDSCHAPPEN

- 8 PARABOOLDUINEN** De hoogste stuifzandwand van Noord-Brabant zijn de Bedafse Bergen. De heide werd kaal 'geplagd' door de boeren, waardoor het zand dat bloot kwam te liggen hele buurtschappen onder stooft! Houtwallen moesten het zand tegenhouden en het stuivende zand maakten de wallen hoger en hoger ...
Locatie: Bedafse Bergen - Startpunt De Mastworp Bedafseweg 22, Uden Herperduin - Startpunt Kriekeput, Schaijkseweg, Herpen **STRIP 4**
- 9 PEELRANDBREUK EN WIJSTGRONDEN** Aardbreuken zijn niet te zien, behalve op deze plek! Bij de breuk stroomt het grondwater niet van hoog naar laag, maar andersom. De hoge grond is nat, en de lage grond droog. Dit heet Wijstgrond. Bijna nergens in Europa is dit natuurverschijnsel zo goed zichtbaar.
Locatie: Karperdijk 12, Uden (Sint Annabos)
- 10 DREVEN EN DRIFTEN KUNSTWERKEN** Over de heidevelden liepen lange, kaarsrechte wegen (dreven) van kerktoren naar kerktoren. Zo kon men snel de spookachtige heide oversteken. Nu staan op de begin- en eindpunten van de dreven kunstwerken die tonen wat voor rol dieren spelen bij de natuurontwikkeling van de Maashorst: de bij, het schaap en de wisent.
Locatie: startpunt Weversweg 7 in Zeeland - route langs 2 kunstwerken via App BrabantVertelt 'Paden Banen'

WAT ZOU ER GEBEURD ZIJN?

Ontdek de vele plekken in de Maashorst die hun eigen verhaal hebben. Maar was het werkelijk zo, of voelt het voor jou toch heel anders? Dat mag. Want je kunt de feiten bestuderen en horen wat een gids of App erover vertelt. Of gewoon wegdromen op deze plekken en je eigen fantasie laten gaan.

Niets houdt je tegen!

11 DE BROBBELBIES

Kobus van der Schlossen, een bendeleider uit de 17e eeuw, was ongreepbaar voor de politie. Toen hij op een dag achterna gezeten werd, sprong hij in een ven en veranderde in een bos biezen (gras). Door zijn sprong 'brobbelde' het water na en zo komt deze plek aan zijn naam.
Locatie: Brobbelbiesweg 6 in Schaijk **STRIP 5**

VERTEL DOOR WAT JIJ WEET

Een plek is bijzonder als je het verhaal erbij kent. Welke verhalen ga jij doorvertellen? Lees de strips en de uitleg op de andere kant.

STRIP 2
2 OKTOBER 1944. EEN GEWONE DAG. DE KINDEREN UIT KEENT WANDELEN NAAR SCHOOL.

STRIP 3
HEILIGE MARIA BID VOOR ONS

HET KATHOLIEKEN GELOOF WAS VERBODEN IN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

OERSCHATTEN; SPANNEND!

In de Maashorst zijn allerlei oerschatten te vinden. Op sommige plekken zijn die nog te zien ook. Lees en bekijk de verhalen van deze plekken. Of het echt zo is gegaan, weet niemand. 100% zeker. Wat denk jij ...? Trek je wandelschoenen aan en ga op ontdekkingsstocht.

STRIP 5
WAT ZULLEN DE ARMEN HIER BLIJ MEE ZIJN!

STRIP 1

LEVE DE IJZER-FAMILIE!
WAUWI DAT ZWAARD
AARTI AARTI AARTI
HET BRONZEN VAT MET ...

TOCH GEEN GEWONE DAG. KEENT IS EEN EILAND DOOR HET HOGE WATER. KIJK DAAR!

IN HET LAND VAN RAVENSTEIN GOLDEN ANDERE REGELS EN WETTEN

STRIP 4

2. LEKKER REMESTEN DIE PLAGGEN
3. ER OORDEET, WEER EITEN NA HET MESTEN ...
JAMME

JE BENT ER BIJ KOBUS!

SLIMI ZIJ ZIEN ALLEEN BROBBELEND WATER

DE VORST IS DOOD.
HIER MOET HET ZWAARD IN.
HET VOLK BOUWT DE GROOTSTE GRAFHEUVEL

YES! SCHOOLVRIJ!
THANKS MATE!

O JA?
KATHOLIEKEN NONNEN, MONNIKEN EN ... MISDADIGERS. ALLEMAAL GEVLUCHT NAAR HET LAND VAN RAVENSTEIN.

OEH, WAT KUNNEN WE AAN HET STUIFZAND DOEN?
JOEPIE SLEEN

TREK EROP UIT

VVV informatiepunten vertellen je meer en wijzen ze je de weg. Te vinden via bezoekdemaashorst.nl/plan-je-bezoek

Vraag naar deze routes: 'Doden en Goden route', 'Berg en breukroute' en Routeboekje 'Oud, ouder, oudst.'

HEDEN EN VERLEDEN

BOVEN DE TOPPEN VAN DE BOMEN

Na een klim van 112 treden trakteert je jezelf op een spectaculair uitzicht! Ontdek bovenop de uitkijktoren bij Herperduin, met een hoogte van 31 meter, waar oerschatten en natuurparels te vinden zijn. Hoe? Open via datissos.nl/uitkijktoren

DUIK MET JE NEUS IN DE BOEKEN

Verleden van een bewogen landschap - Vertelt over de ontwikkeling, de bewoning, het gebruik en de betekenis van het landschap van de prehistorie tot nu.

Richard Jansen en Klaas van der Laan
(ISBN 978 90 5345 434 3)

OOK ZEKER EEN BEZOEKJE WAARD

Museum Krona
Veghelisedijk 25 in Uden

Museum Jan Cunen
Molenstraat 65 in Oss.

Het zwaard, het juk en het meisje - Een spannend verhaal over de Vorst van de Maashorst en zijn familie. Te leen bij de Bieb of bestellen via Stadsarchief Oss.

Linda Dielemans

De Zeven van de Maashorst - Korte verhalen brengen de geschiedenis tot 'leven'.

Te koop bij boekhandels in de regio van de Maashorst.

Helma van de Rakt en Dinië van den Brenk

OEF DAT BUIG IK ZO WEER RECHT
VORST OP WEG NAAR GODEN.

GRAAF IN HET VERLEDEN

Wil je meer weten over de historische en bijzondere plekken in de Maashorst. Dat kan. Er zijn boeken, fiets- en wandelroutes, musea, apps, informatiepunten en een website om steeds meer te weten te komen. Duik in de verhalen en ga!

WEBSITE

Bezoekdemaashorst.nl - Info over de bijzondere plekken en gratis wandel- en fietsroutes downloaden

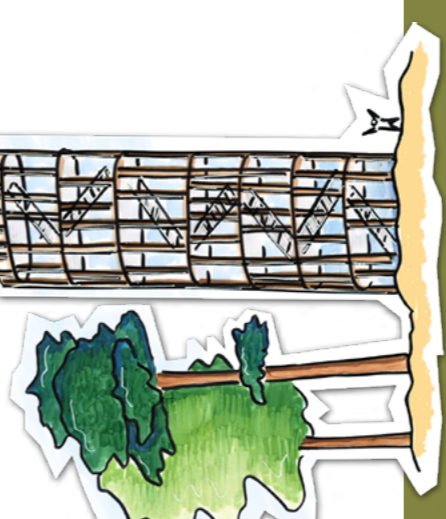
APPS

BrabantVertelt (Appstore of Playstore) Doden en Godenlandschap Paalgraven / Padan Banen door de Maashorst

Beleefroutes (Appstore of Playstore) Op Boevenpad. Met schurk Jacobus van der Schlossen een verrassende en vrolijke fietstocht maken.

JAMMER

COLOFON

Tekst en idee
Marieke Meiten

Illustraties

Liselore Burgmans

Grafisch ontwerp Huyswerk

Productie Drukkerij Buuts

Fotografie Hans Koster